

חאיר טייכמן

בשנים האחרונות גברה ההתעניינות בקרב אנשי החינוך והטיפול, החוקרים, קובעי המדיניות החברתית והמערכות לאכיפת החוק בתופעות של התנסות בחומרים פסיכו-אקטיביים, בהימורים, בגלישה ברשת ובהתנהגויות אחרות שיש הרואים בהן התנהגויות סיכון. החוברת מקיפה מגוון רב של נושאים שמהווים היבטים שונים של התנהגויות סיכון אצל ילדים ונוער – שימוש בסמים ובאלכוהול, הימורים וגלישה באינטרנט.

בפתח דבריי ברצוני להודות לחברות ולחברי מערכת כתב העת "מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית", לחברות ולחברי המערכת האקדמית המייעצת של כתב העת בראשותו של פרופ' יעקב רנד, לעורך הראשי, ד"ר אמיתי המנחם ולרכזת המערכת, מרים גילת, על תמיכתם ועזרתם בכל התהליך של הפקת החוברת, מהוצאת "קול קורא" ועד הכנת המאמרים לפרסום. תודה מיוחדת לכל הכותבים, שאלמלא הם חוברת זו לא הייתה קורמת עור וגידים.

החוברת כוללת שלושה תחומים עיקריים: החלק הראשון מביא מאמרי סקירה ומחקר בתחום; החלק השני של החוברת, "מן השדה", כולל שני מאמרים שעוסקים בהתערבויות חדשניות, לא מקובלות, עם הנוער; החלק השלישי עוסק במדיניות החברתית של שני הגופים העיקריים בתחום – הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול ומשרד הרווחה.

חלקה הראשון של החוברת המיוחדת כוללת שורה של מאמרים מחקריים וסקירות עדכניות. המאמר הראשון, של פרופ' גיורא רהב, בוחן את הסקרים האפידמיולוגיים שנערכו בישראל בשנים האחרונות על ידי הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול. פרופ' רהב בחן שני נושאים מרכזיים במחקרים אלה – הנושא הראשון הוא שיעורי השימוש בקרב הנוער בקבוצות החומרים הפסיכו-אקטיביים העיקריות, והנושא השני – מידת ההתמדה בשימוש בחומרים שנסקרו. המאמר השני, של פרופ' פייסל עזאיזה ועמיתיו, עוסק בשימוש בחומרים פסיכו-אקטיביים בקרב מתבגרים מהאוכלוסייה הערבית בישראל אשר נשרו מלימודים – אוכלוסייה שנחקרה אך מעט וראויה ליתר תשומת לב. המאמר השלישי, של פרופ' שפרה שגיאה ועמיתה, עוסק אף הוא באוכלוסייה ייחודית – מתבגרים עולים מחבר העמים – ומתמקד בתרומתם של גורמים אישיים ומשפחתיים להבנת עמדותיהם כלפי שימוש לרעה בסמים ובאלכוהול בהשוואה לילידי הארץ. מאמרי הסקירה הבאים עוסקים בשלושה נושאים: מאמריהם של פרופ' מאיר טייכמן וד"ר נטע פלג-אורן עוסקים בתחום המשפחה – המאמר של פרופ' מאיר טייכמן סוקר את תרומת המשפחה – ההורים והאחים, להתפתחותן של התנהגויות סיכון, בעיקר שימוש לרעה בחומרים פסיכו-אקטיביים והימורים;

המאמר של ד"ר נטע פלג-אורן סוקר את הספרות המחקרית העדכנית על ילדים להורים מכורים בגיל בית הספר, שהוא שלב קריטי בהתפתחותם של ילדים טרום-גיל ההתבגרות; מאמרה של ד"ר בל גבריא-פריד על התנהגות הימורים בקרב בני נוער דן בנושא שנחקר אך מעט בישראל, למרות העדויות על קיומה של התופעה ועל כך שהשלכותיה על הנוער עלולות להיות חמורות; המאמר האחרון בסדרה זו, מאמרו של ד"ר יעקב הכט, "התמכרות לאינטרנט: פתולוגיה, מיתוס ופניקה מוסרית", דן בתופעה של גלישה באינטרנט. המאמר מתמודד עם השאלות, האם קיימת התמכרות לאינטרנט בקרב הנוער ואם אכן כצעקתה היא.

חלקה השני של החוברת מביא שני מאמרים שמתייחסים לשתי גישות התערבות לא אורתודוקסיות עם בני נוער – הגישה האחת היא הטיפול ברכיבה, שהוא טיפול פסיכו-סוציאלי (להבדיל מ"רכיבה טיפולית"), ומאמרם של קרן בקי ועמיתיה, "הטיפול ברכיבה בנוער בסיכון בפנימייה", מתאר גישה טיפולית חדשנית בעולם ובישראל – "טיפול ברכיבה" (Equine Facilitated Psychotherapy), את יישומה בפנימייה טיפולית לנוער בסיכון ואת הערכתה במחקר אורך. הגישה השנייה היא שילוב של אמנויות בתהליך האבחון של בני נוער נפגעי סמים והטיפול בהם ובהוריהם. מאמרם של ד"ר תמי קידר ושותפותיה, "טיפול יצירתי בנוער מתבגר נפגע סמים", מתאר את היישום של טכניקות יצירתיות שונות בתהליך העבודה עם בני נוער נפגעי סמים והוריהם במסגרת של תחנת ייעוץ לנוער.

החוברת נחתמת בשני ניירות עמדה קצרים, האחד, של מר חיים מסינג, מנכ"ל הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, והשני, של גב' איריס מורדקוביץ, מנהלת השירות להתמכרויות במשרד הרווחה. שני המאמרים מציגים את עיקרי המדיניות החברתית של הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול ושל משרד הרווחה בהתייחס לתופעת השימוש לרעה באלכוהול ובסמים, בעיקר בקרב בני הנוער.